

Kronikk i forskning.no 28. mai 2010

Lakselusa og havresekken

Mattilsynet flyttet ledelsen av lakselus-overvåkingen fra NINA til Havforskningsinstituttet. Departementene må bli enige om hvordan forskningspolitikken skal være i Norge, skriver Norunn S. Myklebust i denne kronikken.

Norunn S. Myklebust

Ung stillehavslaks med lakselus (Foto: Alexandra Morton)

I de siste ukene har debatten gått rundt Mattilsynets flytting av prosjektledelsen for overvåking av lakselus fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) til Havforskningsinstituttet.

NINA etablerte overvåkingsprogrammet i 1992, og har ledet dette arbeidet i 18 år. Havforskningsinstituttet har vært NINAs samarbeidspartner fra 2006, og oppgavene har vært løst på en fremragende måte av kompetente forskere og godt samarbeid mellom institusjonene.

Likevel, Mattilsynet velger å omorganisere programmet uten annen begrunnelse enn at Mattilsynet har en såkalt forvaltningsstøtteavtale med Havforskningsinstituttet. Og brått er NINAs prosjektlederrolle gjennom 18 år historie.

Bukken og havresekken

Om det er NINA eller Havforskningsinstituttet som er mest kompetente til å lede dette arbeidet er et blindspor i debatten. Begge institusjonene klarer dette utmerket! Den reelle debatten burde rette seg mot den norske forskningspolitikken, eller rettere sagt den totale mangelen på en helhetlig forskningspolitikk.

Den konkrete saken med lakselusovervåking er bare ett av mange eksempler på det vi opplever som Statens forfordeling av sine egne statlige forskningsinstitutter. Dette reiser flere viktige prinsippsspørsmål som uavhengighet i forskningen, kostnadseffektivitet og kvalitet.

Det norske systemet er lagt opp til at sektordepartementene, Landbruks- og matdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet har sine egne statlige forskningsinstitutter (også kalt forvaltningsinstitutter) som de bevilger penger til over statsbudsjettet, og tildeler oppgaver til årlig gjennom tildelingsbrev.

Hvem er det som definerer kunnskapsbehovet til sektordepartementet? Svært ofte er det dets eget forvaltningsinstitutt. Det kalles på godt norsk "bukken og havresekken". Og ingen andre forskningsmiljøer får adgang til disse forskningsoppgavene.

I 1988 ble NINA fristilt fra Direktoratet for naturforvaltning nettopp for å skille mellom forskning og forvaltning. NINA er en privat forskningsstiftelse med prosjektinntekter fra bl.a. forvaltning, industri og forskningsråd.

Dette er prosjekter som vi ofte konkurrerer med andre om å få, og samla sett utgjør dette 85 prosent av NINAs totale omsetning. De resterende 15 prosent av omsetninga vår kommer fra

basisbevilgningen til generell kompetanseutvikling og tilskudd fra miljøforvaltningen til å delta på møter og rådgiving på utvalgte felter.

Hverdagen for de fristilte instituttene er at de ser at forskningsoppdrag som vi mener oss svært kompetente til å utføre, tildeles direkte til forvaltningsinstituttene uten konkurranse. Det er selvfølgelig ergerlig for oss, men enda viktigere er det å stille spørsmålet om Norge på denne måten bruker pengene kostnadseffektivt og tildeler forskningsmidlene til det mest kompetente forskningsmiljøet? I flere tilfeller mener jeg at svaret er nei.

Uavhengig – men i samme juridiske enhet

I den omtalte saken om lakselus er det ikke et nytt oppdrag de gir til Havforskningsinstituttet. Nei, de tar et oppdrag fra et fristilt institutt og gir det til sitt eget forvaltningsinstitutt - midt i prosjektperioden og etter at nærmere halve jobben er gjort.

Slikt blir det bråk av, men bevarer, det er en forskningspolitisk gavepakke!

NINA har reist spørsmål om opphavsrettigheter og brudd på statens eget innkjøpsregelverk. Og villaksinteressene tar til orde for uavhengighet i forskningen. Havforskningsinstituttets direktør forsikrer om at Havforskningsinstituttet er *uavhengig*, mens Mattilsynet begrunner hvorfor innkjøpsregelverket ikke er relevant for saken med at Mattilsynet og Havforskningsinstituttet tilhører samme *juridiske enhet*.

Samarbeid

Samarbeid mellom departementer og direktorater, og mellom ulike interessenter er ofte nøkkelen til å redusere konfliktnivået i naturressursspørsmål. Samarbeid mellom forskere i utviklingen av kunnskapsgrunnlaget på slike politikkområder er like viktig. Det gir god kvalitet, høy legitimitet og troverdighet.

Men skal et samarbeid fungere godt, så må systemet være ryddig, åpent og forutsigbart. Ringvirkningene av denne saken kan i neste omgang være at neste gang NINA får en god prosjektidé, så vil vi måtte sikre oss alle rettigheter til arbeidet fra starten av før vi inviterer med et statlig forvaltningsinstitutt.

For lekser vi har lært nå er at gir vi fra oss lillefingeren, ja så kapper de av oss handa når prosjektet er kommet i drift.

Helhetlig instituttpolitikk

Det kommende året er det planlagt en rekke aktiviteter som med god koordinering kan gi håp om utvikling av en ny og helhetlig forskningspolitikk. Landbruks- og matdepartementet skal evaluere sine egne institutter mens og Fiskeri- og kystdepartementet skal evaluere Havforskningsinstituttet.

Norges forskningsråd skal utvikle en ny instituttpolitikk, mens regjeringen har oppnevnt Fagerbergutvalget som skal utrede den offentlige forskningen i Norge. Prosessene framstår som ukoordinerte, men det er ennå tid til å samle trådene.

Departementene må bli enige om hvordan forskningspolitikken skal være i Norge. Det må utvikles en helhetlig instituttpolitikk, som sikrer riktig bruk av offentlige midler til forskning. Det vil være lønnsomt, sikrer enda bedre forskning, mer åpenhet, mindre konflikter og profesjonalisering i forskningen.

Og at slike uryddige grep som "lakselusesaken" ikke forekommer i framtida.